

Tarih: 21.03.2008

Bilgi Raporu

Sayı : 2008/12/105
Konu : HÜLLE PARTİLERİ

Hazırlayan: Seyida ERKEK

HÜLLE PARTİLERİ

Giriş

Siyasal partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Çok partili demokratik yaşamın başladığı 1945 yılından bu yana ülkemizde 167 siyasal parti kurulmuştur. Bunlardan 23'ü hülle partisi olarak adlandırılan kısa ömürlü partilerdir. Yine bu partilerden 23'ü, 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar geçen sürede, 66'sı ise bu seçimlerle 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi arasındaki dönemde kurulmuştur. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesiyle siyasal yaşam askıya alındığı sırada mevcut olan 18 parti ise, 16 Ekim 1981'de çıkarılan bir yasayla kapatılmışlardır.

1923-2006 yılları arasında kurulan 228 partinin sadece 49'unun seçimlere girmesi ve bu partilerin sadece 22'sinin TBMM'de temsil edilmesi siyasi partilerin parlamenter sisteme katkısının yüzde 10'da kaldığını gösteriyor. 1995'e kadar kurulan partilerden 23'ünün hülle partisi olması da siyasi partiler yasasının ve Anayasa'nın zaman zaman hülleler ile aşıldığını ortaya koyuyor.

Parti kapatma davalarının gündeme gelmesiyle birlikte ortaya çıkan hülle partileri AKP hakkında açılan kapatma davası ile yine gündeme geldi. Hatırlanacağı üzere kapatılan Refah Partisi, kapatma davasının devam ettiği süreçte tedbir amacıyla Fazilet Partisi'ni kurmuştu. Aynı biçimde kapatılan HEP, DEP, HADEP ve kapatma davası süren DTP gibi partiler de kapatma kararına karşı önlem amacıyla kurulmuştu. Kulislerde, AKP'nin de benzer bir yol izleyerek tedbir amacıyla bir hülle partisi kurabileceği konuşuluyor. Kurulacak olası bir partinin genel başkanının kim olacağı ise Yüksek Mahkeme'nin vereceği karardan sonra netleşebilecek. AKP kapatılsa bile siyaset yasağı konulmayan AKP'liler yollarına bu partide devam edebilecek. Bu partinin kapatılabilmesi için AKP'nin devamı niteliğinde olduğunun eylemleriyle kanıtlanması gerekecek. Siyaset yasağı konulan AKP'liler büyük bir ihtimalle bağımsız milletvekili olarak yollarına devam edecekler.

Hülle Nedir?

Hülle, bir İslâm hukuku terimi olarak; üç talakla boşanmış olan bir kadının, eski kocasına yeniden dönebilmesi için, üçüncü bir erkekle usûlüne göre evlenip, ölüm veya boşanma ile bu ikinci evliliğin sona ermesi ve kadının eski kocasına helâl hâlde gelmesi işlemi demektir.

Hülle Partileri

Mebus Pazarı'nı önlemek ve milletvekillerinin parti değiştirmelerini önlemek için 1982 Anayasası'nın 84. maddesine konulan, "partisinden istifa ederek bir başka partiye giren milletvekillerinin üyeliğinin TBMM salt çoğunluğunun kararı ile düşürülebileceği ve bir

sonraki seçimde istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemeyeceği" maddesine karşı milletvekillerinin buldukları alternatif bir formüldür. Milletvekilleri, "istifa et, bir parti kur, sonra gitmek istediğin partiye iltihak et" formülünü geliştirmişlerdi. Kurulan bu paravan partiye "hülle partisi" denildi.

Hülle partilerinin çoğu genellikle ömürleri 1 ayı bulmadan kapanmışlardır. Asıl kurulma sebepleri milletvekili transferini yasal yollardan gerçekleştirmektir.

Parti kapatılmasına karşı önlem amacıyla kurulan hülle partileri bir yana, hülle partileri genellikle parti transferinin yasal yollardan yapabilmek amacıyla kurulmaktadır. Milletvekillerinin parti transferinin arkasında yatan nedenler arasında; kişisel çıkar, daha iyi hizmet, siyasal yükselme şansı, etkin hizmet verememe, siyasal görüşün değişmesi gelmektedir.

Hangi nedenle olursa olsun Türkiye tarihinde dönem dönem DSP'den CHP'ye, CHP'den SHP'ye ve aksi yönde hatta diğer bazı sağ partilere gidiş olmuş ve sonra tekrar dönüşler yaşanmıştır. Aynı şekilde, ANAP'ten DYP'ye ve DYP'den ANAP'a grup halinde geliş gidişler gözlemlenmiştir.

Tablo 1. 1986-1995 Yılları Arasında Kurulan Hülle Partileri

Katılınan Parti	Kurulan Parti	Ayrılan Parti	Kurulma Tarihi	Katılma Tarihi	Süresi	Açıklama
DSP	Halk Partisi	SHP	26.12.1986	29.12.1986	3 gün	25 milletvekilinin katılımıyla DSP Meclis'te grup kurma hakkı kazandı.
	Solda Katılım Partisi	SHP-CHP	26.09.1994	29.09.1994	3 gün	6 milletvekili DSP'ye geçti.
	Solda Birlik ve Bütünleşme P.	-	29.11.1994	30.11.1994	1 gün	-
DYP	Demokratik Mücadele Partisi	TKP, CTP ve YDP'nin birleşmesinden oluşan parti	14.11.1990	07.12.1990	3 hafta	-
	Yeni Ufuk P.	ANAP	27.08.1993	16.09.1993	3	Leyla Yeniyay

					hafta	Köseoğlu ve İbrahim Özdemir'in katılımıyla DYP'nin koltuk sayısı 182 oldu.
	Milli İrade P.	-	07.10.1994	10.10.1994	3 gün	-
	Söz Milletindir Partisi	ANAP-SHP	15.11.1994	16.11.1994	1 gün	Eski ANAP'lı bağımsız milletvekilleri Bahattin Yücel, Ateş Amiklioğlu ve Hüseyin Aksoy ile eski SHP'li bağımsız milletvekili Ali Uyar
	Öz Adalet Partisi	SHP	05.01.1995	06.01.1995	1 gün	Mardin milletvekili Muzaffer Arıkan
MÇP	Demokratik Hareket Partisi	RP	25.12.1991	29.12.1991	4 gün	RP'den ayrılan Alparslan Türkeş ve 18 milletvekili MÇP'ye geçti.
HEP	Özgürlük ve Eşitlik Partisi	SHP	25.06.1992	07.07.1992	13 gün	18 milletvekili HEP'e geçti.
CHP	Bütünleşme P.	SHP-DSP	24.09.1992	25.09.1992	1 gün	16 milletvekili CHP'ye geçti.
SHP	Demokratik Katılım Partisi	CHP	05.03.1993	15.03.1993	10 gün	-
	Sosyal Demokrat Parti	-	18.03.1994	19.03.1994	1 gün	2 milletvekili SHP'ye geçti.
	Demokratik	-	13.06.1994	15.06.1994	2 gün	-

	Hedef					
MHP	Birliğe Çağrı P.	-	03.10.1994	04.10.1994	1 gün	-
	Genç Demokrat Parti	-	04.10.1994	05.10.1994	1 gün	-
	Yükselen lk P.	-	04.01.1995	06.01.1995	2 gün	-
ANAP	Anavatan İçin Bütünleşme P.	DYP	03.11.1994	04.11.1994	1 gün	Necdet Yazıcı ve İbrahim zdemir
YP	İkinci Değişim P.	-	05.01.1995	06.01.1995	1 gün	Ercüment Konukman

Kaynak: Nigar Değirmenci, Milletvekili Transferinin Siyasal Etik Boyutu

Anayasa'da parti değiştirme yasağı getiren 84.madde, 1995'te yapılan bir Anayasa değişikliği ile kaldırıldı. Bu değişiklikle, parti değiştirme milletvekilliğinin düşürülme gerekçelerinden birisi olma durumundan çıkarılmış ve paravan parti kurma angaryası da ortadan kaldırılmıştır.

Mesut Yılmaz'ın 1996'da kurduğu 53.hkmet döneminde istifa ve transferler yeniden başlamıştır. Bu dönemde çok sayıda vekil sık sık parti değiştirmiştir. Bu anlamda rekoru 1995 seçimlerinde DSP'den seçilen Afyon Milletvekili Kubilay Uygun (Fırıldak Kubi lakabı kendisine bu nedenle verilmişti) kırmıştır. Uygun sırasıyla DYP, DSP sonra yine DYP, MHP, DTP gibi partilere transfer oldu. En son bağımsız olmayı tercih etti. Başsavcılık bu nedenle hakkında soruşturma bile açmıştı.

Yakın bir döneme kadar transfer yoluyla 3 milletvekili toplayabilmiş bir parti hazine yardımlarından yararlanabiliyordu. Bu durum hülle partilerinin maddi çıkar amaçlı kurulduğu kuşkularına yol açıyordu. Siyasi Partiler Kanunu'nun geçici 16.maddesinin 2005 yılında çıkarılan başka bir kanunla mülga edilmesi ile birlikte bu durum ortadan kalkmıştır.

Tablo 2'de de grldğu gibi, en çok transfer olunan parti ANAP ve AKP olmuştur. Genel olarak Türkiye'de iktidar partisine katılım meylinin yüksek olduğu söylenebilir. Tabloda kısa srelerde grup halinde geçişler dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Ocak 2000-Ekim 2005 Tarihleri Arasında Gerçekleşen Parti Transferleri

Katılan Parti	Milletvekili Sayısı	Dönemi	
ANAP	FP →ANAP	4	Ocak 2000-Şubat 2001
	YTP → ANAP	1	Eylül 2002
	DSP →ANAP	1	Eylül 2002
	Bağımsız →ANAP	2	Nisan 2002 – Ağustos 2003
	AKP→ANAP	7	Mart- Nisan 2005
	SHP →ANAP	1	Haziran 2005
	CHP →ANAP	5	Mart – Ağustos 2005
	LDP →ANAP	1	Ağustos 2005
	DYP →ANAP	5	Eylül 2000 – Ağustos 2005
	Toplam	27	
AKP	MHP →AKP	1	Ağustos 2001
	DYP →AKP	2	Ağustos 2001
	ANAP →AKP	7	Ağustos 2001-Ağustos 2003
	SP →AKP	2	Ağustos – Kasım 2001
	FP →AKP	3	Eylül 2001 – Ağustos 2002
	Bağımsız →AKP	1	Temmuz 2003
	CHP →AKP	6	Ağustos 2003 – Ekim 2005
	Toplam	22	
DYP	FP →DYP	1	Nisan 2000
	ANAP →DYP	8	Eylül 2001 – Eylül 2002
	Bağımsız →DYP	3	Ekim 2002 – Haziran 2005
	AKP →DYP	3	Şubat – Ağustos 2005
	Toplam	15	
MHP	DYP→MHP	5	Ekim 2001 – Haziran 2002
	ANAP →MHP	1	Ağustos 2002
	DSP →MHP	1	Eylül 2002
	Toplam	7	
SHP	CHP →SHP	5	Mart – Ağustos 2005
BBP	MHP →BBP	3	Mayıs – Ağustos2002
	AKP →BBP	1	Ağustos – Eylül 2002

	Toplam	4	
CHP	DSP →CHP	2	Ağustos – Eylül 2002
	YTP →CHP	2	Eylül 2002
	Toplam	4	
YTP	DSP →YTP	1	Temmuz 2002
	ANAP →YTP	2	Ağustos 2002
	Toplam	3	
Yurt Partisi	ANAP→	1	Ağustos 2002
	DSP →	1	Ağustos 2002
	MHP →	1	Ağustos 2002
	Toplam	3	
ÖDP	DSP →ÖDP	3	Eylül 2002
DSP	FP →DSP	1	Ocak 2001
	YTP →DSP	1	Temmuz 2002
	Toplam	2	
HYP	CHP →HYP	1	Şubat 2005
LDP	AKP →LDP	1	Ekim 2003
GENEL TOPLAM		97	Ocak 2000- Ekim 2005

Kaynak: Nigar Değirmenci, Milletvekili Transferinin Siyasal Etik Boyutu

Sonuç

Ülkemizde partiden ayrılmalar ve yeni parti kurulması daha çok parti içi demokrasinin azlığı nedeniyle farklı düşünen üyelerin yönetim organlarına getirilememesinden kaynaklanmaktadır. Çoğu partinin bu şekilde kurulduğu gözlenmiş hatta bir günde 3 parti kurulabilmiştir. Örneğin 12/4/1995 tarihinde, Adalet partisi, Büyük adalet partisi, Türkiye adalet partisi kurulmuştur.

Herkesin demokrasiye saygılı olduğunu söylemesine hatta parti isimlerimizin çoğunun adının demokrat olmasına karşın ne yazık ki parti içi demokrasi gelişkinliğimiz çok geridir. Anayasamız partilerin çalışmaları demokratik esaslara göre olacaktır demesine karşın, temel ilke ve esaslar getirmemiştir. Siyasi partilerin iç işleri olarak görülen bir çok uygulama anti demokratik olarak halen devam etmektedir. Bu konu kesinlikle kanuni düzenlemeye kavuşturulmalı, parti içi demokratik ilke ve esaslar kesin hüküm/olarak düzenlenmelidir.